De Cultuur Loper

Cubiss

Samenbrengen wat er al is

Hoe kunnen de Bibliotheek *op school* en De Cultuur Loper elkaar versterken? Met deze vraag gingen Kunstbalie en Cubiss in gesprek met scholen, bibliotheken en cultuurmarkplaatsen. Het doel? Een eerste handreiking bieden aan scholen die (binnenkort) beide in huis hebben.

Door Sanne van Heijst en Bram Relouw

Binnenkort heeft Noord-Brabant 421 basisscholen met een Bibliotheek *op school* en 365 scholen die deelnemen aan De Cultuur Loper. Met de aanpak de Bibliotheek *op school* werken bibliotheken, scholen en gemeentes samen aan taalontwikkeling, leesbevordering en mediawijsheid. De Cultuur Loper helpt scholen om vanuit hun eigen visie een samenhangend programma aan culturele activiteiten te ontwikkelen. Tot nu toe zijn De Cultuur Loper en de Bibliotheek *op school* op de meeste scholen als twee aparte programma's uitgevoerd. Maar hoe zou het zijn als beide trajecten elkaar maximaal zouden versterken? De Cultuur Loper zou dan ook bijdragen aan leesplezier, doordat culturele activiteiten het traditionele taalonderwijs verbreden. En de Bibliotheek *op school* zou culturele activiteiten versterken, door ze te voorzien van een rijke context aan kennis en verhalen.

Maximale versterking: een droomscenario

Stel je voor: op jouw school worden het leesplan, het cultuurbeleidsplan en de ambities van De Cultuur Loper op elkaar afgestemd. Dit gebeurt in overleg tussen directie, interne cultuurcoördinator (icc'er) en leescoördinator. Het team wordt goed geïnformeerd. Bij elke grotere activiteit of thema wordt afgestemd tussen icc'er en leescoördinator: hoe gaan we dit aanpakken? Hoe benutten we de Bibliotheek *op school* hierbij? En welke ambities en culturele competenties willen we met deze activiteit aanspreken bij de leerlingen? Waar nodig wordt de intermediair (cultuurmarktplaatshouder) of leesconsulent ingeschakeld voor advies. Enkele leerkrachten denken ook mee. Het uiteindelijke plan wordt enthousiast gedragen door het team. Cultuur en de bibliotheek staan standaard op de agenda van het teamoverleg.

Je hoeft alleen maar samen te brengen wat er al is – Ilse Jaspers, hoofd Educatie Bibliotheek Nieuwe Nobelaer

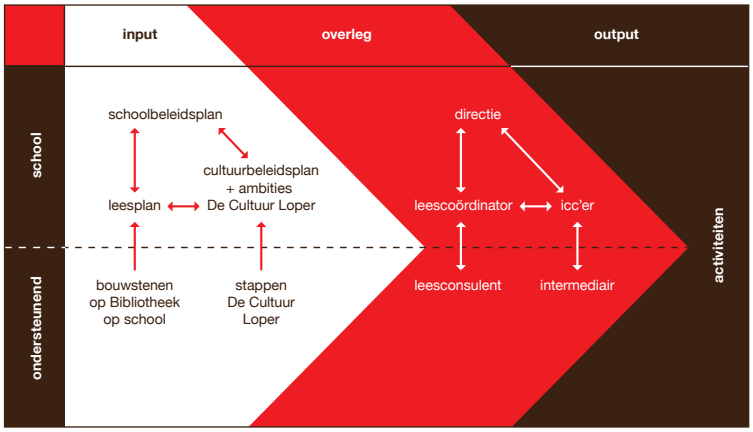

De directeur ondersteunt deze samenwerking vanuit persoonlijke betrokkenheid en stelt de uren beschikbaar die nodig zijn om tot afstemming te komen. Het resultaat? Een energieke samenwerking, waarbij verschillende vakgebieden en disciplines samen optrekken en elkaar versterken, doordat lezen en cultuur samenkomen.
Klinkt goed? Dit is het scenario dat wij te horen kregen van de scholen die wij vroegen naar hun ideaalbeeld van de samenwerking tussen de Bibliotheek *op school* en De Cultuur Loper.

Beginnen waar je nu staat

Hoe is de situatie nu op scholen? Lijkt die op het geschetste ideaalbeeld of staat die er ver van af? Het beeld dat we kregen uit de gesprekken die wij voerden, is dat scholen de Bibliotheek *op school* primair gebruiken als ondersteuning van hun (technische) leesonderwijs, losgekoppeld van cultuuronderwijs of thematische projecten. Leescoördinatoren en icc'ers weten elkaar nog niet structureel te vinden en zijn beperkt op de hoogte van elkaars activiteiten. Een voorbeeld: als een school zich binnen cultuureducatie wil focussen op muziek, wordt door het klassieke denken in afzonderlijke vakken en disciplines lang niet altijd de verbinding met de Bibliotheek *op school* gelegd. Maar ook als de verbinding tussen cultuureducatie en de Bibliotheek *op school* wel wordt gelegd, betekent dit nog niet altijd dat er sprake is van verschillende vakgebieden en disciplines die samen optrekken en elkaar versterken. Vaak gaat het namelijk om scholen die zich binnen cultuureducatie richten op literatuureducatie, waardoor de samenwerking met de bibliotheek vanzelfsprekend is, maar zich nog steeds op een smal gebied afspeelt.

De droom van BS De Toverlaars in Etten-Leur

Lezen en cultuur samen? Dat moet een vanzelfsprekendheid zijn, vinden ze op BS De Toverlaars. Ze hebben een Bibliotheek *op school* en nemen deel aan De Cultuur Loper. Hun ideale situatie? Die zou er zo uitzien: kinderen verslinden boeken, leerkrachten lezen vijf keer per week voor. Er is een hechte samenwerking met de wijk: een boekenclub op school voor mensen uit de buurt, de heemkundekring die de kinderen mee op pad neemt door de wijk op zoek naar verhalen uit het verleden. Op het schoolplein staat een podiumblok voor voordrachten en elke week wordt er een nieuw gedicht op de muren van het schoolgebouw geprojecteerd, waaruit een woord is weggelaten. De kinderen mogen raden welk. De prijs voor het meest creatieve en fantastische woord? Een boek natuurlijk.

Haalbare stappen

Waarschijnlijk zullen meer scholen zich herkennen in het in de vorige paragraaf geschetste beeld dan in het droomscenario. We vroegen scholen welke eerste stappen ze zouden kunnen zetten in de richting van het ideale scenario. Deze stappen zijn snel te verwezenlijken, je kunt er vandaag nog mee beginnen.

Waar staat BS De Toverlaars in Etten-Leur nu?
BS De Toverlaars kent verschillende thematische werkgroepen die eens in de twee maanden bij elkaar komen, waaronder de werkgroep Leesonderwijs en de werkgroep Cultuur. Deze werkgroepen informeren elkaar in de bouw- en teamoverleggen maar plannen niet samen. Een structureel overleg tussen de interne cultuurcoördinator en de leescoördinator is er niet. Wel vindt er soms al een kruisbestuiving tussen De Cultuur Loper en de Bibliotheek *op school* plaats, zoals bij het project over het kinderboek *De zee kwam door de brievenbus*. Hierbij werd meer aandacht voor erfgoed (een ambitie geformuleerd vanuit De Cultuur Loper) gecombineerd met literatuur.

Haalbare stappen voor BS De Toverlaars in Etten-Leur
Eén overleg met directie, leescoördinator, icc'er, intermediair en leesconsulent was voor BS De Toverlaars genoeg om tot een aantal onmiddellijk toepasbare ideeën te komen voor verbinding tussen hun CultuurLoperambities (lezen en cultuuronderwijs verder integreren) en hun Bibliotheek op school:

- Laat leerlingen een digitaal prentenboek maken (combinatie met muziek en mediawijsheid);
- Rollenspelen naar aanleiding van een boek (combinatie met drama);
- Samenlezen, in dit concrete geval met het boek *Jubelientje*. Vervolgens gedichten en foto's maken en een modeshow houden;
- Als er een cultureel evenement plaatsvindt, kan de leescoördinator daar in de Bibliotheek *op school* en in de klassen een boekentafel bij inrichten;
- Laat leerlingen zelf een boektrailer maken over een boek dat ze hebben gelezen.

1. **Spreek de wens uit.** Ook al lijkt het nu nog ver weg, het benoemen van een wens geeft richting. Agendeer de wens tot meer verbinding tijdens een teamoverleg en ontdek samen kansen.

2. **Kijk goed naar wat er al is.** Doet jullie school mee aan de Kinderboekenweek? Dat is een ideale aanleiding om als icc'er en leescoördinator samen om de tafel te gaan zitten en te kijken hoe jullie elkaar hierin kunnen versterken. Hebben jullie een Bibliotheek op school? Dat is een fysieke ruimte, die ingezet kan worden bij cultuureducatie, bijvoorbeeld als tentoonstellingsruimte.

3. **Trek samen op.** Laat de leescoördinator en de icc'er eens aansluiten bij elkaars overleggen, juist ook als dit overleggen met de leesconsulent van de bibliotheek of de intermediair cultuureducatie zijn. Overweeg je als Cultuurloperschool een Bibliotheek op school? Of heb je een Bibliotheek *op school* en ga je starten met De Cultuur Loper? Dat biedt een unieke kans om van het begin af aan samen op te trekken.

Is het zo gemakkelijk?

De scholen die we spraken merkten op dat de hierboven genoemde stappen zo vanzelfsprekend zijn. Misschien denk je wel: 'Dat doen we allang.' Maar is dat ook werkelijk zo? Marie-José Jaspers, directeur van BS De Toverlaars, verwoordde het treffend: 'Juist die open deuren, daar denk je niet aan, omdat het zulke open deuren zijn.'

Hoe de weg van een school naar het droomscenario zal verlopen, hangt van verschillende factoren af. Zo is de begeleiding door leesconsulenten heel verschillend per school. In onze gesprekken hoorden we varianten die uiteen liepen van tien uur per jaar tot zeven uur per week. Ook is de vraag hoe breed de Bibliotheek *op school* en cultuureducatie in het team gedragen worden. Vaak ligt dit nog te zeer bij een persoon. Als die wegvalt, staat alles stil.

Haal meer uit de molen: verbinding in de praktijk

Hoe doe je dat nu concreet, cultuureducatie verbinden met de Bibliotheek op school? Om deze vraag te beantwoorden, volgt hier een fictief voorbeeld van een huidige situatie en hoe die aangepast kan worden naar het droomscenario.

Basisschool De Tulpenboom bezoekt al jaren met hun groep 7 de plaatselijke molen. De icc'er regelt samen met de leerkracht het bezoek. De leescoördinator levert een aantal boeken over molens aan. Zo heeft groep 7 elk jaar een leuke, leerzame middag uit. Tot zover de huidige situatie.
Hoe zou dit bezoek eruitzien in het droomscenario? In dat geval zoeken de icc'er en de leescoördinator elkaar vroegtijdig op. Ze zijn beiden op de hoogte van het cultuurbeleidsplan van de school en de ambities binnen De Cultuur Loper. Hierin staat dat de school haar leerlingen een onderzoekende houding wil meegeven, en zelf de eigen voorkeuren en talenten wil laten ontdekken. De leesconsulent stelt daarom voor om leerlingen met het thema 'molens' aan de slag te laten gaan, waarbij boeken dienen als bron van inspiratie en kennis. Ter voorbereiding op het bezoek leest de leerkracht in de klas voor: de spannende klassieker *Meester van de Zwarte Molen* over de jongen Krabat, die als leerling terechtkomt op een molen die een school voor zwarte kunst blijkt te zijn. In de klas richt de leescoördinator een ontdektafel in, met boeken en objecten. Na afloop van het bezoek gebruikt de leerkracht deze boeken om de verschillende activiteiten die de leerlingen kunnen doen toe te lichten. Zo kunnen de kunstboeken, met daarin afbeeldingen van molens van Rembrandt, Mondriaan en Van Gogh, dienen als inspiratie voor een schilderij. Een boek over Leonardo da Vinci nodigt juist uit om je bezig te houden met de technische kant van een molen. Andere leerlingen willen misschien liever een spannend verhaal schrijven, geïnspireerd op de belevenissen van Krabat. Aan mediawijsheid is ook gedacht: de kinderpagina 'Molenmaatjes' van molens.nl biedt onder andere recepten, geschiedenis, knutseltips en molenfilmpjes. En de resultaten van al deze activiteiten? Die worden tentoongesteld in de Bibliotheek op school.

Conclusie

Het meest verrassende resultaat van de gesprekken die wij met scholen voerden, waren de ideeën die ter plekke ontstonden doordat 'bibliotheekmensen' en 'cultuureducatiemensen' met elkaar om tafel kwamen te zitten. Onze indruk was dat niet zozeer kennis of enthousiasme ontbraken voor het maken van de verbinding tussen De Cultuur Loper en de Bibliotheek op school, maar vooral tijd en gestructureerd overleg. Er bestaat geen blauwdruk om de Bibliotheek *op school* met De Cultuur Loper te verbinden. Het is maatwerk dat alleen kan ontstaan wanneer de icc'er en de leescoördinator goed op de hoogte zijn van elkaars werkterrein, plannen en ambities. De leesconsulent en intermediair kunnen hierbij behulpzaam zijn door te blijven wijzen op het belang van samenwerking, deze te faciliteren, en – waar gewenst – te adviseren.

foto *Birgit Speulman AlleskAn – Kunstlokaal no 8*

Checklist verbinding
Wil je weten hoe het er op dit moment op jouw school voorstaat met de verbinding tussen de Bibliotheek *op school* en De Cultuur Loper? Doe de checklist.

- Komt de Bibliotheek *op school* terug in de ambities van De Cultuur Loper?
- Komen de ambities van De Cultuur Loper terug in het leesplan?
- Zijn de intermediair en de leesconsulent van beide trajecten op school op de hoogte?
- Zijn beide trajecten bekend bij het team?
- Is het eigenaarschap breed gedragen?

Juist die open deuren, daar denk je niet aan, omdat het zulke open deuren zijn. — Marie-José Jaspers, directeur van BS De Toverlaars

Meer lezen?

- Lisette Colijn-Nette schreef in 2015 de masterscriptie De Brabantse Cultuur Bundel, waarin ze de bouwstenen van de Bibliotheek *op school* naast de trajectstappen van De Cultuur Loper legt en kijkt waar verbinding mogelijk is.
- www.debibliotheekopschool.nl
- www.decultuurloper.nl

Met dank aan
BS De Toverlaars, Etten-Leur
BS De Vonder, Oisterwijk
SBO De Wissel, Oosterhout
Bibliotheek CultuurPuntAltena
Bibliotheek 's-Hertogenbosch
Bibliotheek Midden-Brabant
Bibliotheek Nieuwe Nobelaer
Bibliotheek Theek 5
Bureau Babel, 's-Hertogenbosch

Over de auteurs
Sanne van Heijst werkt als adviseur leesbevordering bij Cubiss. Binnen het programma Innovatie van de Educatieve Functie houdt zij zich bezig met innovatieve manieren om leesplezier te bevorderen bij kinderen en jongeren. Eerder werkte zij als educatief medewerker bij Nationaal Monument Kamp Vught en schreef zij de door Atlas Contact uitgegeven biografie *Philips-meisje*.

Bram Relouw werkt als consulent kunsteducatie bij Kunstbalie. Hij is van begin af aan nauw betrokken bij de ontwikkeling van De Cultuur Loper en coacht intermediairs bij hun begeleiding van deelnemende scholen. Hij studeerde Algemene Cultuurwetenschappen, maakte diverse educatieve fotografie- en filmprojecten en coördineerde de bouw van educatieve websites.

ontwerp FoURPAcK ontwerpers